

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

LETO—YEAR XVI. Chicago, Ill., petek, 24. avgusta (August 24), 1923. STEV.—NUMBER 199.

ZVEZNA VLADA POZVA- LA GOVERNERJE NA ANTR. KONFERENCO.

Deset držav dobi Coolidgev na-
rt, kako rešiti gorivni položaj, če
pride do premogarske stavke dne
1. septembra.

ZVEZNA KOMISIJA BO DO- GNALA, KDO JE ODGOVOREN ZA ANTRACITNO STAVKO.

Washington, D. C. — Po naro-
čilu iz Bele hiše se je pričela vla-
da pripravljati na to, da bo kos
položaju, če se uresniči antracit-
na stavka dne 1. septembra.

Zvezna vlada bo napela vse svo-
je moči, da obvaruje ljudstvo
pred trpljenjem, ki ga utegne po-
vzročiti pomanjkanje trdega pre-
moga.

Glavni korak v tej smeri je to,
da je vlada sklicala na konferen-
co governerje iz držav, ki največ
porabijo trdega premoga. Na tej
konferenci imajo izdelati načrte,
kako preskrbeti prizadetim stran-
kam nadomestno gorivo v slučaj-
ju, če pride do antracitne stavke.

Konferenca se bo vrtila v new-
yorkem mestu dne 28. avgusta.
Nasledjeval ji bo svorni kurivni
razdeljevalec Wadleigh, ki bo za-
stopal predsednika Coolidgea.

Zastopniki raznih železnic in en
član meddržavne trgovske komi-
sije se bodo tudi vdeležili te kon-
ference.

Governerji, povabljeni na to
konferenco, so iz držav Connecti-
cut, Delaware, Maine, Massachu-
setts, New Hampshire, New York,
Pennsylvania, Rhode Island, pa
zastopnik Columbijskega distrik-
ta.

Poleg nakane za izdelanje tega
načrta bodo na tej konferenci tu-
di dognali, kdo je kriv, da so se
porajala med premogovniki
lastniki in premogarji razbila.

Obstojnost mora biti na vsak na-
čin obveščeno, koga zadeva tista
krivda. Zvezna premogovna ko-
misija se je pod vodstvom svoje-
ga načelnika Johna Hayse Ham-
monda pečala cel dan s tem vpra-
šanjem. To je posebna naloga
zvezne komisije, kakor je razvil-
en iz smotrov, ob katerih je bila
ustanovljena. Kongres ji je nalo-
žil nalogo, da najde in dožene vsa
taka dejstva.

Velike težkoče napravila pred-
sedniku v tem oziru dejstvo, da
poteče življenje zvezne premo-
govne komisije in zveznega ku-
rivnega razdeljevalca dne 22. sep-
tembra.

Le s sklicanjem kongresa na iz-
redno zasedanje bi mogel pred-
sednik obdržati še nadalje ti u-
stanovi. Nihče drugi mu ne more
dati tega pooblaščenja.

USLUŽBENCI DETROITSKIH ŽELEZNIC DOBILI MEZ- NI POVIŠEK.

Detroit, Mich. — Železničarji
detroitkega prevoznega sistema
so dobili povisek v skupnem znes-
ku po \$600,000 na leto. To in pa
nameravani povisek še za nekatere
druge uslužbence bo pogotil
čisti dobiček, ki ga je imela mest-
na železnica v fiskalnem letu, kon-
čanem dne 1. julija 1923. Ob-
nem pa je železniška uprava pri-
sliena povisati vozino s pet na
 šest centov. Devet voznih listkov
je dobili po novem načrtu za 50
centov.

Ta povisek vozine bo prinesel
približno dva milijona dolarjev na
leto. To bo zadostovalo, da bo mo-
gla železnica plačati povisek za
uslužbence in vse druge večje iz-
datke, ki so v zvezi z mezdnim
povisanjem.

Voznina je zvišana po vseh po-
niznih progah, kar jih je v ob-
močju detroitskega mesta. Vse
proge so mestna last.

REFORMIRANJE PLESA.

Kalamazoo, Mich. — Mestna
komisija je sprejela novo postav-
bo reguliranja plesa na veselicah
in javnih plesalnih. Postava, ki
je 23 delov, dolga med drugim
da vsi plesalci ne smejo gledati v
okoli, vrteti se morata nepreneho-
no v eno smer in plesalka ne sme
poloviti roke na plesalčovo ramo
ali objeti za okoli vrata.

Pregled dnevnih de- godkov.

Amerika.

Coolidge je sklical konferenco
governerjev z ozirom na krizo
glede antracitnega premoga.

Čikaški trgovci a premogom so
se začeli navijati cene.

Poizkusni polet največjega bo-
jnega cropana, ki ga je zgradila
Amerika, se je obnesel.

Reka Arkanza v Coloradu je
narasla in ogroža bližnja mesta
s poplavo.

Zračna pošta med New Yorkom
in San Franciscem je pri prvih
poizkusih izvrstno uspeša. Pisma,
spisana v Chicagu opoldne, so
zvečer že v San Franciscu.

Inozemstvo.

Velike ogorčenje v Angliji ra-
di francoske note.

Stresemann je postal začasn
diktor Nemčije.

Španci pošiljajo sveže čete in
letala v Maroko.

Rusi in Kitajci se zblizujejo.

AMERIKA IMA NAJVEČ- JE BOJNO LETALO.

Šest Liberty-motorjev čeno
ogromno Barlingovo zrač-
no bombardirno 93 milj na
uro v največji bi-
trosti.

ORJAŠKO BOJNO LETALO SE
JE POGNALO 2.500 ČEVLJEV
V ZRAK.

Dayton, O. — V velikanako
presenečenje svojem graditelju
in drugim zrakoplovnim uradni-
kom je Barlingova bombarda, ki
je največje zračno letalo svoje vr-
ste na svetu, srečno prestala svoj
poizkusni polet ter ga dokončala
na Willbur Wrightovem polju v
sredo zvečer.

Lahkota, s katero je ta zračna
drednaughta, zgrajena za ame-
riško armado, manevrirala na
tleh, v poletu in pa v narahlem
spuščanju na zemljo, je bila glav-
na stvar tega dogodka, ki mu je
prisostvovalo malo manj kakor ti-
soč gostov. Po mnenju raznih ve-
ščakov je bil ta poizkusni polet o-
den najuspešnejših, kar jih je še
podvzelo kako zračno vozilo. Zra-
koplov je bil v zraku osemindvaj-
set minut.

Le na eno manjšo pomanjkljiv-
ost so prišli letalci med poletom.
To je bila vez med spodnjimi in
gornjimi krili pri repu, ki se je
preveč tresel, kakor meni moštvo.

Ali tisto tresenje pa ni bilo to-
likšno, da bi bilo izničilo in pre-
prečilo uspeh tega najznamenit-
ejšega poleta, odkar sta Wri-
ghtova brata iz Daytona naredila
znamenito zračno pot pri Kitty
Hawku, N. C., v mesecu decem-
bru 1903.

Kakor sta zidala Wrightova
brata vse svoje upanje na tisto
preizkušnjo pred dvajsetimi leti,
tako je vse svoje upanje osredoto-
čilo na ta polet Anglež Walter
Barling, ki je izdelal osnutek tej
največji zračni bojni ladji na
svetu.

Preden se je bombarda pogna-
la v zrak, je Barling izrazil svoje
ugodno zaupanje v svoje delo,
ali vendar pa so se mu tresle ro-
ke, in je bilo sploh videti, da je
sila nervozen, ko je stopal v no-
tranost zračnega vozila.

Letalo je doseglo višek svoje-
ga poleta, ko je dospelo 2.500
čevljev visoko v zrak. Pilotje so
dejali, da se ta bombarda lahko
požene še višje, če treba. Spušča-
nje na zemljo je bilo dovršeno in
popolno. Kakor da je ogromno
vozilo pritrjeno na kako vrvo, po
kateri se je veličastno spuščalo
popolnoma naravno navzdol, se je
zdelo.

Velikanski zrakoplov meri v
krilih 120 čevljev in tehta 40.000
funtov. Šest motorjev ga zdrži v
zraku. Njegova gorivna shramba
meri 2.100 funtov teže.

Amerika ima največji zračni
morilni stroj na svetu.

Chicago in okolice: V soboto
jasno. Lahki zapadni vetrovi.
Temperatura v zadnjih 24 urah:
najvišja 67, najnižja 54. Solne-
ce ob 6:05, zalze ob 7:40.

CENO TRDEMU PRE- MOGU ŽE NAVIJAJO ČIKAŠKI BARONJE.

Razpečevalci pravijo, da bo
zmanjkalo premoga v dveh te-
dnih. Najhuje bodo seveda priz-
deti siromašni sloji, ki morajo ku-
riti svojo peti s trdim premogom.

SEDAJ JE TONA TRDEGA PRE- MOGA ŽE PO ŠESTNAJST DOLARJEV.

Chicago, Ill. — Preteča antra-
citna stavka, ki jo na vsak način
hočejo imeti premogovniški baro-
nje, je že ustvarila tak položaj,
da je pomanjkanje trdega premo-
ga v čikaškem mestu dokaj čutno.

Hilni gospodarji so navallili na tu-
kajšnje razpečevalce s tako šte-
vilnimi naročili, da jih nikakor
ne bodo mogli izvesti, če preneha-
jo premogarji kopati trdi premog
dne 1. septembra.

V prihodnjih šestindvajsetih dneh
bodo že počle vse zaloge trdega
premoga, pravijo tisti, ki razpe-
čavajo trdi premog v tem mestu.
Kajti semkaj prihaja čedalje
manj trdega premoga.

Najboljša vrsta antracitnega
premoga se je že podražila. So-
daj, ko to pišemo, je tona tega
premoga po \$16 in \$16.75.

Pristni mehki premog iz Za-
padne Virginije prodajajo po
\$9.25 tona.

Ilinoški in drugim vrstam
mehkega premoga se cene love
med \$6 do \$8.75 tona.

Te cene vključujejo dostavitev
na dom.

Nekateri razpečevalci so pa
mnenja, da ni nevarnost ravno
posebno velika trdeč, da se la
trdi premog nadomestiti s mogo-
mi drugimi kurilnimi sredstvi, ki
se jih da dobiti v enem dnevu po
naročilu.

Ali najhuje bodo prizadeti ljud-
je, ki morajo kuriti svoje peči s
trdim premogom. Peči po stano-
vanjih zahtevajo trdi premog pa
nič drugega. In takih stanovanj
je na tisoče in tisoče v Chicagu.

In po tistih stanovanjih bivajo
seveda edino siromašni ljudje.

Frank P. Collins, ki je proda-
jalni upravnik pri tvrdki H. A.
Hanna Coal Co., je dejal:

"Mi smo prodali takorekoč
zadnji kosček svojega premoga in
sedaj ne vemo, kdaj in kje bomo
dobili še kaj trdega premoga."

"Če bi se pričela stavka sedaj-
le, bi moralo veliko ljudi, ki si
kurijo s trdim premogom, rabiti
kakšno drugo kurivo, ali pa imeti
mrzla stanovanja."

Elmer Martin, ki je pri tvrdki
Lehigh Valley Coal Co., je dejal:

"Meni se zdi, da nimamo več
kakor 20.000 ton trdega premoga
v zalogi. Skoro bi bilo pravilneje,
če bi rekli, da ga imamo samo še
10.000 ton. Ta zaloga bo zadost-
ovala najdalj še za štirinajst dni.
Ljudje bodo morali potem rabiti
mehki premog."

Newton B. Lauren je malo dru-
gačnega mnenja. Ta je namreč de-
jal večeraj, da večina čikaških
prebivalcev ne bo posebno hudo
prizadetih, pa najpride do antra-
citne stavke, ali ne. Po njegovem
mnenju je le malo ljudi, ki kur-
jo s trdim premogom. Mehki pre-
mog pomešan s koksom je po nje-
govih mislih dober in cenev na-
domestek trdega premoga.

MLAD SLON POROČNI DAR.

New York, N. Y. — Ko se je
zadnji nedeljo hči Bernarda Ru-
heta poročila s Karlom F. Strohm-
om v Newarku, N. J., se jima
je odločil nevestin oče dati nme-
sto pohištva in kuhinjske posode
mladega slona za poročni dar.

"Žival je smatrali za plodonos-
en vložek, kakaj, vedno se je do-
prodal za več, kakor pa stane,"
je dejal nevestin oče, ko se je po-
govlil od nanove pečene zakonske
čvojice, ki se je odpeljala na ži-
sitovanjako potovanje proti Ev-
ropi.

"Treba bo še let in let, preden
bo slon dorasel. In ker žive slo-
ni po več sto let, bo ta slonec ra-
stal v družini najmanj v razdob-
ju štirih rodov."

RAZDELJENE STROKOVNE UNIJE.

New York, N. Y. — (Feder-
Press.) — Veliki bizniški pre-
rok Roger Babson izjavlja, da
se jeklarski trust ne boji kam-
panje Ameriške delavske fede-
racije za organiziranje delav-
cev v jeklarski industriji. "Nje-
gova značilna izjava sledi:

"Kampanja bo brez uspeha
radi velikega števila strokovnih
unij, ki tekmujejo med seboj
in pa radi tega, ker je v jeklar-
nah veliko število zamorecev,
katerih strokovne unije ne ma-
raje v svoji sredi. Toliko časa,
dokler je delavska organizacija
razdeljena po strokah, ki dru-
ga drugo pobijajo, in dokler so
med delavci plemenska nasprot-
stva, se nam ni bat ničesar."

Dobra lekcija Industrijske
organizacije, delavci, je naša
edina rešitev!

RUSI IN KITAJCI SE ZBLIZUJEJO.

Sovjetski poslanik sklepa svere s
v voditelji Mandčurije in južno
Kitajsko.

Tokio, 23. avg. — Japonski
uradni krogi so zelo alarmirani,
ko se prejel poročilo, da je nov
ruski poslanik Karahan, ki je na
peti v Tokio, imel prijateljski se-
stop s mandčurskim vojakom
vodilcem Čangtsolinom v Muk-
denju obnem je Karahan konfe-
renci s predstavniki dr. Sunjatsen-
a, predsednika južnokitajske re-
publike, ki ima sedež v Kantonu.

Čangtsolin in dr. Sunjatsen sta v
civilni vojni s pekingsko vlado in
zadnje čase so je dosegla med
njima nekakšna zaveza za skupne
operacije proti Pekingju.

Takoj po sestanku med Karaha-
nom in Čangtsolinom so oblasti v
Mukdenju spreminile prejšnje
sovražno stališče napram sovjet-
skim delavskim unijam in dale so
jim svobodo tiska, govora in zbo-
rovanja in izpustile iz zaporov
volilne kitajske boljševike. Dr. Sun-
jatsen je nedolgo tega izjavil, da
rešitev Kitajske in azijskih pr-
blemov je v uniji Sovjetske Ru-
sije in Sovjetske Kitajske.

Japonska vlada je naravno pro-
ti paktu med Rusijo in Kitajsko.

GOMPERA IZNOVA NAPADEL ZVEZNO SODIŠČE.

Chicago, Ill. — Kakor v govo-
ru, ki ga je imel pred 500 čikaški-
mi unijskimi zastopniki zadnji te-
den, tako je delavski voditelj
Gompers iznova zatrdil na shodu
krojaške unije v terek, da sma-
tra sodno prepoved, izdano po
zveznem sodniku Carpenterju
proti krojaškim delavcem, za tpa-
nanje ustavnih delavskih pravic.

Shod se je vrtil v avditoriju na
bulevardu Ashland v Chicagu. O-
koli 3.000 ljudi je bilo v dvoran,
ko je prišel govoriti Samuel Gom-
pers.

Gompers je rekel, da so zvez-
ni sodniki v zadnjem gibanju za
odpravo industrijske sužnosti v
deželi sklenili obdržati to obliko
sužnosti ne samo v postavi, ne-
go tudi v vladno oblastjo.

"Po mojem mnenju bi se bilo
dalo odvrtiti boj med severom in
jugom v civilni vojni, če bi ne i-
melo pravosodje svojih prstov
vmes," je rekel Gompers.

"Kakor menim, bi bila vlada
Združenih držav kaj rada plačala
lastnikom primerno ceno za njih
sužnje. Ali pravosodje je s tem,
da je dovolilo suženstvo po svo-
bodnih državah in njih povrnitev
odnosnim gospodarjem, prepreči-
lo to poravnava ter povzročilo
vojno, ki je zahtevala na stotiso-
če in stotisoče življenj in bogve
koliko premoženja."

"Jaz nisem izživč," je rekel
nadalje Gompers. "Jaz verujem
v postavo svoje dežele. Ali obze-
lujem pa postopanje sodnikov, da
izdajajo sodne prepovedi, ki niso
nič drugega kakor teptanje de-
lavskih ustavnih pravic."

Na shodu sta govorila še Meyer
Feinstein in Antone Johnson.

Anglija je ogorčena vsled francoske note.

Vihear v Londonu radi arogantnega odgovora Poincarjeve
vlade. Odgovor je absolutno nesprejemljiv in an-
gleška vlada najbrž skliče parlament, ki naj odloči,
kake korake vzame Anglija v reparacijski krizi. En-
tente je vsekakor konec in bivši zavezniki se bodo
zdaj topli za denar, za plen, za kontrolo Nemčije.

London, 23. avg. — Angleška
vlada smatra francoski reparacijski
program, ki je bil večeraj ob-
javljen, za absolutno nesprejem-
ljiv. Tako izjavljajo uradniki za-
nanjega ministrstva.

Baldwin, ki je bil na počitnicah,
je prišel v London. Še te dni se
vrši izredna seja kabineta in po-
tem mogoče sledi izredno zaseda-
nje parlamenta, ki naj odloči,
kake korake naj stori Anglija z
ozirom na arogantni odgovor
Francije.

Angleška vlada mora zdaj iz-
vršiti svojo grožnjo in separatno
rešiti reparacijsko vprašanje z
Nemčijo — ali pa se ponizati in
sprejeti sugestijo Poincarreja, ki je
dejal v svojem odgovoru, da je
francoska vlada pripravljena na
diskuzijo o vseh vprašanjih, ki so
na dnevnem redu. Nadaljna disku-
zija pomeni novo zavlačenje in
natezavanje, ki se lahko vleče
mesece in mesece, konec konce
bi pa le zmagala Francija.

Finančni krogi v Londonu so
ogorčeni do skrajnosti nad naj-
novejšo propozicijo Poincarjeve
vlade. Poincarje zahteva, da Nem-
čija plača Franciji takoj 26 mi-
ljard zlatih mark, vrhoteč pa pa
mora obvestiti, da plača še toliko,
kolikor Francija rabi za pokritje
svojega dolga Angliji in Ameriki,
skupaj približno 66 milijard zlatih
mark. Za slednje vrste je franco-
ska vlada voljna dati Nemčiji mo-
ratorij, toda medtem mora Nem-
čija plačevati reparacije v mafe-
rijalu.

Jedro francoskega odgovora je
sleden: Nemčija mora plačati
vse! Dokler ne plača vsega, bo
francoska armada v Ruhrju.
Francija hoče imeti svoj funt
menga ne glede na to, kake po-
sledice bo imela ostala Evropa. Fran-
cija bo plačala svoje dolgove
Ameriki in Angliji, a ne prej,
dokler ne plača Nemčija. Nemčija
mora plačati vse njene dolgove.

Londonski listi, ki neusmiljeno
mikastijo francosko noto, zaklju-
čujejo, da Anglija dobi komaj to-
liko, da pokrije svoj dolg Ame-
riki, približno tri milijarde dolar-
jev, če Francija realizira svoj
program. Anglija, niti Amerika ne
bosta nikdar sprejeli reparacijs-
kih obveznic razreda "C", ki jih
ponuja Francija kot povrnitev
njunih posojil.

Situacija je zdaj taka, da je
entente konec in prijateljstvo
(Dolje na 3. strani.)

NA SLAB DAN JE NALETET.

Chicago, Ill. — Osebnost vest:
Vincent Johnson, tajnik kapita-
na Jamesa McCanna, se je poro-
čil večeraj z gdnjo. Elizabeth Hal-
dy na 4650 W. Adams St.

Politijsko poročilo: Vincent
Johnsona je aretirala policija, ko
je šel iz čerke s svojo nevesto.
Obdolžen je bil, da je ukradel
svojemu delodajalcu avtomobil.
Jelnik je bil izpuščen, ko je ka-
pitan McCann izjavil, da si je ma-
šino le izposodil pri njem.

Poročilo požarne brambor: Na-
pačni alarm je bil dan s 4650 W.
Adams Street. Tam je bila neka
slavnost. Vincent Johnson je bil
precej prevroč, ali oguja ni bilo
nobene.

Zdravniška vest: Polijejski
zdravniški oddelček je bil pozvan
na 4650 W. Adams Street. Poro-
čano je bilo, da se je Vincent
Johnson onesvestil. Mož je oživel
preden je prišel oddelček 4. jakej.
Treba ni bilo nobene zdravniške
pomoči.

Prihodni in odhodi: Mr. in Mrs.
Vincent Johnson, pravkar poro-
čena, sta odšla iz mesta nocoj.
Johnson je dejal, da bodo v kraj-
kjer se cela vrsta topoglavih po-
kljev ne smečava v življenje
mladega človeka, kadar se slučaj-
no teni.

NEMČIJA V PESTEN DIKTATURE.

Smrtne kazni za spekulante s
rlatom in ostru zaporna kazni
za one, ki ne dajo denarja.

PONESREČEN ATENTAT NA STRESEMANN.

London, 23. avg. — Iz Berlina je
prišla vest, da je nemška vlada
odredila smrtno kazni za največje
spekulante s tujo valuto in zapor-
no kazni s težkim delom za one,
dobičkarje, ki ne bodo hoteli po-
pisati novega posojila.

Berlin, 23. avg. — Vest, katere
iz razumljivih vzrokov nočejo
uradno potrditi, so glas, da je bil
pred par dnevi izvršen atentat na
ministrskega predsednika Strese-
manna, ki pa je ponesrečil. Dva
moška sta se prikradla na vrt
predsednikove palače, zleza na
balcon in se sta mlaila stopiti v
Stresemannovo sobo, ko sta bila
opazena in ujeta. Uradno poročilo
se glasi, da sta bila navadna ro-
parja, toda izvedelo se je, da sta
bila člana iste tajne monarhistične
organizacije, katere je dala umo-
riti bivšega finančnega ministra
Eckbergerja in znanjega minist-
ra Rathenauja.

Od tiste ure ima Stresemann
privatno telesno stražo osmih vo-
jakov s topolico v svoji palači in
žarkomet, ki ponoči razsvetljuje
vsa pota okrog palače.

Berlin, 23. avg. — Stresemann
je postal diktator Nemčije. V
obupnem naporu, da dobi čimprej
dvesto milijonov dolarjev notra-
njega posojila v zlatu za stabiliz-
ranje marke in nakup živil za
lačno ljudstvo, se je ministrski
predsednik po mnogih sestankih s
predsednikom nemške republike
Ebertom odločil nastopiti dikta-
torsko napram industrialnim
magnatom, ki se edini imajo dober
denar v inozemskih bankah.

Stresemann je snoči konferiral
z voditelji parlamentarnih strank
in ti so mu dovolili, da sme izva-
jati svoje drastične odredbe brez
pooblaščenja parlamenta. Sklepe-
val se je na weimarsko ustavo, ki
daje v slučaju velike krize pre-
sedniku republike in predsedniku
kabineta diktatorsko moč, da
lahko ukretna vse, kar se jima
zdi potrebno za ohranitev države
in reda. Taka kriza, naglašal Stre-
semann, je zdaj tukaj.

Stresemannova vlada se je o-
dločila za konfiskacijo ene četrtine
ali ene tretjine vseh privatnih
premoženj v Nemčiji, če hitro ne
dobi prostovoljnega posojila od
kapitalistov; lastniki dobe papir-
nate marke za odvzeto premože-
nje.

Stresemann je na stališču, da
diktatura je neizogibna; ako ne
bo on diktator, bodo sovjeti ali
monarhisti, zato se mu zdi, da je
najbolje, če on prevzame vlogo
Mussolinija in s silo "reši" Nem-
čijo, ako je še mogoče. Če mu iz-
podleti, se bo moral kmalu umak-
niti drugemu diktatorju.

Položaj je vedno slabši. Pomanj-
kanje živil je vedno večje. Viera
so izbruhnili novi krvavi izgredi
v Gornji Šleziji. Policija je brez
moči in poslano je bilo vojaštvo v
prizadete kraje.

Snoči je prišel v Berlin Adolf
Hitler, vodja bayerskih fašistov.
Socialistični listi pišejo, da ima
Hitler tajni sestanek s pruskimi
monarhističnimi voditelji glede
monarhistične protirevolucije.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina: Zedinjena država (Ivan Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inostranstvo \$8.00.

Naslov na vas, kar ima stik s 16tom:
"PROSVETA"
3537-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovenian National Benefit Society.
Owned by the Slovenian National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6 per year
Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.
"MEMBER of THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Julija 31-23) poleg valnega imena na naslovu pomeni da vam je v tem domovem potakla naročnina. Posvetite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

STARA SREDNJEVEŠKA INSTITUCIJA JE PADLA!

United States Steel korporacija in druge neodvisne jeklarske družbe so se odločile, da odpravijo dvanajsturni delavnik. Izjavile so, da v njih podjetjih ne bo nihče dal delal kot deset ur dnevno.

Ta vest je izredne važnosti, ker pripoveduje o zmagi človeštva nad srednjeveškimi idejami.

Zastavkali so jeklarski delavci, da izvojujejo skrajšani delavnik. Jeklarski trust je zdrobil njih odpor, dasiravno so se mesece in mesece junaksko bojevali za dosego svojega cilja. Jeklarski trust je triumfiral, ali bila je prava Pirova zmaga, ki je naznanjala, da imata tudi oblast in moč vsemogočnega jeklarskega trusta svoje meje.

Zrtve, ki so jih doprinesli jeklarski delavci v stavki, niso bile zastoj. Zbudila se je ameriška javnost in je pričela trkati na vrata jeklarskega trusta z neizprosno vztrajnostjo, da se mora dvanajsturni delavnik odpraviti.

Upiral se je trust in upirale so se neodvisne jeklarske kompanije zahtevi ameriške javnosti. Sodnik Gary je prihajal v javnost z izgovori, zakaj se dvanajsturni delavnik ne more odpraviti v jeklarski industriji. Javnost je poslušala te izgovore, a nikdar ni ostala dolžna odgovora zagovorniku privatnih jeklarskih interesov. Vsak poizkus, ki se je napravil za ohranitev dvanajsturnega delavnika, te institucije iz tlakarskih časov, je prinesel blamažo onim, ki so ga zagovarjali kot izredno potrebo za jeklarsko industrijo.

Vedno bolj jasno je postajalo javnosti, da je dvanajsturni delavnik nepotreben v vsaki industriji, in za to ker je nepotreben, se mora odpraviti tudi v jeklarski industriji.

Jeklarski trust je lahko s svojo ogromno gospodarsko močjo ugnjal jeklarske delavce, ko so zastavkali. Lahko jih je sestradal, lahko jih je šikaniral in preganjal, dokler se niso podali in so se vrnili premagani na delo, nazaj v staro sužnost po dvanajst ur na dan. Javnosti pa jeklarski trust ni mogel ugnati tudi s svojo izredno silno gospodarsko močjo. Javnost se je vračala dan za dnem in ključala in spodjedala institucijo, ki je priljubljena ljudem, kateri so zaljubljeni v stare čase, ko je valptov bič opletal tlačane in jih gonil od zore do mraka po graščinskem polju. Temu kljuvanju in spodjedanju ni bil kos vsemogočni jeklarski trust.

Počasi je odnehal, dasiravno nerad. Izgovori zagovornikov trusta so bili vedno bolj luknjčavi in vzdržati niso mogli več javne kritike. Končno so ti izgovori izostali in prišla je izjava, da je dvanajsturni delavnik odpravljen v jeklarski industriji.

Civilizacija je triumfirala po zaslugi javnega mnenja. Vsemogočni jeklarski trust je odnehal zaradi silnega pritiska javnega mnenja. To ni bila sirova zmaga orožja, ampak bila je zmaga napredne človeške misli, ki neprenehoma gradi in zida in nikdar ne podira.

Javnost je izvojevala zmago, ampak zdaj jo bo morala čuvati in dalje graditi in zidati, da k tej zmagi pridruži še druge zmage, da se človeška družba res razvije tako daleč, da ne bo poznala nobenega drugega boja kot boja za palmo najvišje kulture in civilizacije.

Le večna čuječnost je cena za svobodo.

Dokler bo javnost čuvala, kar je izvojevala, toliko časa je tukaj garancija, da jeklarski trust ne bo skušal zopet uvesti, kar je bil primoran dati proti njegovi volji.

Jeklarski trust se je podal, a s tem ni rečeno, da se je odpovedal boju za zopetno zasužnjenje jeklarskih delavcev.

Ameriško ljudstvo je govorilo, govorilo tako na glas, da se je trust podal. In zdaj mora biti ameriško ljudstvo na straži, da ne bo prevarano, kajti trustom ni zaupati.

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J. in čitateljev Prosvete.

Milwaukee, Wis. — Mnogo je bilo dosedaj govorjenja in pisanja o nameravanem Slovenskem domu v Milwaukeeju, Wis. Ugibali in ukrepali smo na vse načine, kako priti do pravega začeta. Vse to uganjanje in ukrepanje o zadevi pa je končno rodilo spoznanje, da je glavna stvar pri celih zadevah pogum in dobra volja.

Po številu je Slovencev dovolj. Spoznanje med nami, da potrebujemo nekaj, kar bi mogli imenovati svojo last je tudi v preteklih večini. Čemu tedaj odlašati? Imamo leveda še mnogo takih med nami, ki naivno vprašujejo: Zakaj pa nam bo dom? Čemu ga potrebujemo? — Za takimi vprašanji tičijo svede razni vzroki; le v malih izjemah je vzrok nevednost. Zavednemu človeku se zdi tako in enaka vprašanja podobna človeku, ki vidi uboge pohabljenca brez nog ali rok, brez vida ali na kakšen drug način pohabljenega, pa se vprašuje, zakaj treba njemu pomagati.

Slovenec v Ameriki smo v resnici že podobni pohabljenemu, raztrgani, razdrojeni, potrebni izobrazbe in skupnega dela za izboljšanje človeške družbe. Kdo nam bo k temu pomagal, ako ne sami? Od bogatihov nam ni ničesar kajke pričakovati, kajti naša nevednost je njim v korist, in kdo dela danes proti svoji koristi? Današnje razmere so take, ako jih ne bodo prišli reševati pravi, treznomisleči ljudje s kuljavi rokami, postal bo ta svet pravi Babilon. Stare stranke, na katere so ljudje nekoč pokladali največ upanja, propadajo, ali pa se pokazujejo, da je njih program neizpeljiv. Na njih mesta prihajajo druge stranke, drugi ozhanjevalci odrešenja delavstva, naša usoda pa je, da upamo, in ki imamo tu in tam. To pa nikakor ni brez posledice, s tem se v naših srcih vzbuja nezaupanje in sovražnost.

Smatrali smo za potrebno toliko spregovoriti o tem, kar seveda ni prvič. Je že stara pesem, a vendar imamo še ljudi v naši naselbini, ki se ne morejo sprijazniti s mislijo, da delo za Slovenski dom ni delo te ali one stranke in da s tem ne gojimo drugih namer, kakor zadostiti potrebi in zediniti Slovence v naši naselbini. Prišli bodo časi, ko bomo hrički čutili potrebo skupnosti. Pogubonski oblaki vojne in drugih grozot se vlačijo in zbirajo vsepovsod nad nami, revnimi zemljani. Kakor hudournik / bo prihrumelo in nas našlo razdrojenje in brez moči. Današnja doba mora biti za nas doba sprave in miru, doba skupnosti in edinstva, kar edino more zboljšati naš položaj. V tem smislu dela organizacija Slovenski dom v Milwaukeeju, Wis., in kdor ima kuljič zdravilni možgan in ni preveč opit utopističnih misli, da bo ta ali ona stranka pribojevala delavstvu nabesna na zemlji, nam mora potrditi.

V začetku teh vrstic smo govorili o pogumu, da organizacija Slovenski dom gre počasi a sigurno naprej. Prišli smo do točke, katera ima končno igračko glavno vlogo, in to je finančna stran. Zavest, da delujemo za potrebno in pravično stvar, nam je dala poguma. Nič več bojzani ne uganjanja ne zmanjevanja. Stvar je dobila resno lice, načrt je izdelan in odobren kakor tudi pravila, po katerih bo vsa stvar vodena natančno naprej.

Sklep se je dne 17. avgusta je bil, da damo natisniti 5.000 knjižice z načrtom in pravili, obenem, da bodo pobirani oglasi od naših trgovcev, podjetnikov, gostilničarjev in drugih kakor tudi od društva, da oglašajo v tej knjižici. Odprta je še prva kampanja prostovoljnih prispevkov in prvi del dela je tukaj. V par dnevih je bilo nabranih okoli \$600.00. Nabiraleci oglasov, oz. prispevkov so na delu in mi jih toplo priporočamo. Naj bi ne bilo med nami nikogar, ki se je priporil do samostojnosti, da ne bi upošteval gesla Slovenskega doma: "Vsi za enega in eden za vse!" Imena prvih darovalcev bodo priobčena v omejenih knjižicah, katero bo dobil vsak Slovenec v Milwaukeeju in okolici svoj dom, oziroma stanovanje.

Da ne bo kdo napačno tolmačil, je treba razumeti, da je to kampanja prostovoljnih prispevkov za nadaljevanje dela. Ko bo med tem ustanova inkorporirana in bo delovanje za nakup primerne

zemljišča, potem pridajo na dan dele delnice in drugo.

O podrobnostih načrta in pravil ne bomo tu razpravljali, kajti čital bo lahko vsakdo, ko bo uršila knjižica na dom. Omenimo pa, da je sestavljen tako, da bo težko najti izgovor: "Ne morem pomagati!" — Oglevalni odbor.

Forest City, Pa. — Nobenega glasu ni la naše napredne naselbine, zato sem se jaz namnil, da nekoliko poročam v javnost. Treba je, da javnost vsaj nekoliko ve o našem delovanju in napredku, kar lahko marsikomu koristi.

Naprednost naših najbolj "naprednih" v naselbini sestoji v tem, da si osvojijo načrt za zidanje "Narodnega doma", a preden ga začnejo zidati, ga podirajo. Ako priredimo v korist društva neke blaginje kako predstavo a premikajočimi slikami, kakor bi nas bilo sram dati na vstopnice imajo naše Slovenske narodne podporne jednote, namreč okrajšana S. N. P. J. Rajše kot slovensko si vzamemo angleško besedilo in zapišemo S. N. B. S., to je Slovenic National Benefit Society, popolnoma zgrešeno ime naše organizacije.

Dalje smo tudi toliko napredni, ako priredimo kako malo veselico v korist socialističnega kluba, rečemo: Saj za socialiste tako dobro vemo, da jih tukaj nihče ne mara; ampak ker nas nimajo še tako zapisan, pa naredimo veselico vseno. In tako imamo de-mačo zabavo.

Največja naprednost pa tiči v tem: Večinoma smo premogarji in tudi organizirani v U. M. W. of A. Ampak najbolj "napredni" ne morejo biti člani naše organizacije, akortno je vse delo stalo samo radi tega, da dobimo to namreč prednjake k organizaciji. Najbolj "napredni" se vseeno pravi: "Prej bo rala trava na trati, čah kot bom pa jaz pri organizaciji." A glej mislega fanta, ki ima delo, da vozi prazne vozčke v prostor. On pa je rekel: "Priatelj, plačaj tvoje prispevke unij, če ne ti pa vozičkov ne dam."

Kaj bo pa sedaj? Trava po trati, ni upanja, da bi rala tako kmalu, vozičkov pa tudi ne bo, ako ne plašam svojih prispevkov. Boljše je, da se podam. Naprej pa rečem: Jaz sem organizator, socialist in vse, kar je za napredek, mislim pa lahko. Saj so val osli, samo jaz imam še nekaj slame v glavi.

Sedaj ko smo dosegli vse, kar smo želeli, se lahko mirno vsedemo na Noetovo barko, pa čakamo, da bo prinesel beli golobček v ključku zeleno vejico v znamenje, da so naša tla trdna.

Pozdrav vsem čitateljem "Prosvete"! — Frank Bataic.

Nekaj o mravljah.

Velike in majhne mravlje la-zijo skoro po vseh delih sveta, in znanost je neprestano posvečala svojo pozornost tem izrednim živalcem, ne da bi jih bila v stanu razumeti. Naravnovedci, ki so natančno opazovali mravlje ob njih dnevnem delu, strme ob čudoviti moči majhnih žuželk in ne morejo dognati, odkod jo jemljejo.

Mala poljska mravlja je držala v svojih željstih brez vsakršnega posebnega napora in prizadevanja pezo, tritisočkrat težjo, kakor je teška ona sama. Če bi imel človek razmeroma isto moč v svojih željstih, bi mogel dvigniti s svojimi zobmi 275 ton, ali približno težo osmih tovornih voz, naloženih s železom. Nekdo je postal še boljši primer, ko je dejal, da bi mogel človek, ki tehta 150 funtov in ki bi imel sorazmerno isto moč kakor mravlja, dvigniti dve moderni lokomotivi največje vrste ter ju nesti na svojem hrbtu.

Mravlja je obračala nase pozornost človeškega rodu š od nekdaj. Saj nam je znano, da so naši stari pradedje kaj radi primerjali pridnega človeka s marljivostjo neustrudne mravlje. In celo takozvana biblija priporoča človeku, naj se ravna po mravlji. Ali daj si v starih časih še silno vplivala mravljinca pridnost na človeka, so bile vse podrobnosti o mravljinem življenju znane že tedaj, ko jih je dobobra preučila moderna znanost.

Odličnemu znanstveniku Johnu Lubbocku je po inteligeni mravlja najbližja človeku. Mravlji je pripisoval sposobnost za grajenje domov, obdelovanje polja, reja goveje živine in bojevanje v organiziranih formacijah. Mravlja ima tudi nekaj napak in hib civiliziranega človeka, zakaj, mala živalca se lahko upijani, in dosti krat se priglodi celo, da se v dila narkotizmu.

Odkod jemlje mravlja takorekoč nešteto zalogo moči in energije, je še vedno ena tistih skrivnosti, ki jih doslej še ni rešila veda. In brezkonečne razprave niso doslej še mogle razprati, ali opravljajo mravlje svoje posle iz svoje inteligence, ali pa iz naravnega nagona.

Profesor William Hertton Wheeler, ki je najmerodajnejši poznavalec mravelj v Ameriki, se ogreva za teorijo, da vodi mravlje, kadar opravljajo svoje nemalo zapletene posle, nekaj, kar je sorodno z inteligenco.

"Znanstvenik mora priznati, da je razvitek mravelj med nevretenčarji skoro isti kakor razvitek sesalcev med vretenčarji, in staroslovci mora hote ali nehoti pritegniti mnenju, da je ta skladnost globljega pomena, kaj, mravlje in sesalci so se, kakor se zdi, pojavili istočasno v mezozoičnih časih.

Kadarkoli je vzela veda mravljo na poizkušnjo, je ta živalca vselej kazala neverjetno veliko moč. A. D. Du Bois je našel mravljo, ki je vlekla čmrlija celo popoldne. Če upoštevamo velikost njenega bremena in ovire na njeni poti, zakaj, tla so bila zaraščena s travo in pokrita s raznim dračjem, moramo reči, da je kaj urno pomikala s tistim čmrlijem. Mravlja je naredila na tisti poti pet čevljev v petih minutah, ali povprečno čevljev vsako minuto.

"Viel sem tisto mravljo ter jo vzel s bremenom vred v laboratorij," piše omenjeni naravnoslovec. Mravlja je tehtala 0.0023 grama, čmrlij pa 0.004 grama. Tako je čmrlij tehtal 13.2-krat več kakor mravlja. Ali si morete predstavljati, da bi mogel človek, ki tehta 150 funtov, vleči 2.000 funtov težko truplo te ali ona živali skorj goličavo? Če bi bil konj, ki tehta 1.500 funtov, relativno ravno tako močan, potem bi bil v stanu vleči 19.800 funtov mrtve teže skoz goščavo.

"Konjaka sila je v inženirskem smislu 33.000 funtov na minuto. Rečimo, da je dolžina 1.500 funtov težkega konja sedem do osem čevljev. Dvignjenje 33.000 funtov po en čevljev na minuto pomeni ravno toliko, kakor če bi konj dvignil svojo lastno težo po dvaindvajset čevljev na minuto.

"Dolžina tiste mravlje je merila komaj eno tretjino palca. Nje-notovnanje je merilo šestintri-deset dolžin na minuto, a njena delujoča sila pa je prenesla sedemdesetkrat težo lastnega telesa. To je toliko, kakor če bi mravlja dvignila lastno težo po 158 mravljin dolžin na minuto. Dvesto petindevetdeset milijonov in petsto tisoč takih mravelj tehta toliko kakor en tovorni konj."

Če bi tehtala devet palcev velika mravlja toliko v sorazmerju a svojo velikostjo, kolikor tehta povprečen človek, bi mogla držati trikonjsko vprego, tovorni voz in več kakor polpeto tono premoga, kar bi v celem tehtalo nič manj kakor osem ton.

V nekem laboratoriju so ji dali vleči srebrn voziček, ki je tehtal 1.800-krat več kakor peza njene-ga lastnega trupla. In ob tem delu je pokazala, da si je prizadevala olehčati breme. Ko se ji je včasih zdelo, da dela prenaporno, je voziček potegnila z leve strani na desno, kakor to dela konj, ko vleče težak voz navkreber.

Mravlje iz družine Atta, ki jih je dobili večidel le po Ameriki, so poljedelke, in njihovo vsakdanje delo obstoji v tem, da znašajo težko perje na svoja mravljišča.

Ta čudna navada jim je dala ime "solnčniške mravlje". Te trgajo velike kose perja s dreves ter jih nosijo kakor solnčnike na glavi k svojim mravljiščem. Dasiravno ni teža tega perja niti niti ob blizu tako težka kakor dela, ki jih izvrše poljske mravlje, vendar tehtajo njih konstantna bremena veliko več kakor njih lastna trupla. Dalj časa ni nihče vedel, čemu je tistim mravljam perje. Naposled pa so vendar dognali, da jim služi za gojenje gob.

Male delavke nosijo perje z bližnjih dreves v dolgih vrstah. Druge mravlje jim odjemajo breme v mravljišče. Te izzevajo perje v klej. Tretje delavke razpravajo ta klej po določeni gredici kamor posade brsti jedilne gobe.

Najmanjše mravlje tega razreda vzgajajo jedilne gobe. Nprestano hodijo na površje tal, kjer odgriznejo reproduktivna vlakna jedilne gobe. Ta vlaknena zasede v gredicah, ki so odločene zanje.

Na ta način si lahko vzgoje poljubno število jedilne gobe, ki jim služi v hrano. Nobeno človeško bitje bi si ne moglo pridelati je-dilnih gob na boljši način. (Koniec prihodnjic.)

Metecori.

Od časa do časa je treba beti vendar dejstvo, da vlada naj-lepši božji mir v krščanskem svetu. Na primer:

Maročani so pobili 500 Špancev in v Madridu je panika. V francoskem Maroku teče kri. Na Griken je generalni štrajh in vria vlada je ukazala razpustiti vse delavske unije in jim zapleniti vse premoženja. Generalni štrajh rudarjev na Češkem. Francija se pripravlja na okupacijo novih nemških mest. Anglez in Francoz se gledata kakor pes in mačka. V Nemčiji brusijo meče za civilno vojno. Na Irskem pokajo revolverji v volilni kampanji.

Vse to in še mnogo drugega se godi zato, ker vlada najlepši božji mir v krščanskem svetu!

Charles P. Steinmetz, po poklicu eden največjih elektrotehnikov in socialist po prepričanju, je rekel te dni, da bodo delavci leta 2023 delali po štiri ure dnevno in imeli pet mesecev pravih počitnic v letu.

V teh časih tuljenja krvolomnih sloveskih zveri, izkoristčanja, deseturnega garanja, zapostavljanja, odiranja, sleparjenja, ropa in splošnega kljanja je vsakakor velika uteha, če more človek saj v duhu uživati dobre čase, ki jih pripoveduje Steinmetz. Naši otroci lahko doživijo te čase, naši vnuki pa prav gotovo. Doba elektrike, katero prerokuje Steinmetz, pride morda še prej. Kdo je pred petin-dvajsetimi leti sanjal o avtomobilu, fonografu, kinematografu in radiotelefonu?

S Steinmetzom se strinja celo nazadnjak Herbert Kaufman, velik častilec vsega starega in predilega; tudi on pravi, da čez sto let bodo delavci stanovali na zračnih hrihrib in ob devetih jutraj jih poneso letala več sto milj daleč v tovarne, ob eni popoldne pa nazaj v krasna stanovanja na planinah.

To ni več prerokovanje utopije ali prazno fantaziranje, marveč napovedanje faktov, ki pridejo tako gotovo kakor pride jutrišnji dan — ampak prej mora priti tudi družabni preobrat. Kapitalisti ne bodo nikdar sami podarili delavcem štiriurnika, ne petmesečnih počitnic s plačo. Dobri časi, o katerih govori Steinmetz, so časi socialistične družbe.

V marsičem bi bilo lahko že danes bolje, če bi ne bilo okleje kapitalizma. Neki inženir je sedajno poročal, da leži v Washingtonu kup neobjavljenih patentov na iznajdbe, katere bi, če bi bile dovoljene, naredile pravo revolucijo v industrialnem življenju in v gospodarstvu sploh. Zakaj niso dovoljene? I zato, ker bi trpel investiran kapital! Dividende bi trpele! Kadar kapitalist investira kapital v gotov stroj, ne mara, da bi prišel v rabo boljši stroj, če ga le more preprečiti, ker drugače izgubi svoj kapital. Zato se ni čuditi, če je patentni urad pod absolutno kontrolo kapitalističnih interesov.

Steinmetz je napovedal še nekaj drugega. On pravi, da bo Evropa živela pod vplivom Slovencev leta 2023. Sedanji anglosakli in romanski vpliv se bo v prihodnjih sto letih umaknil slovanskemu. Nedvomno ima Steinmetz v mislih Rusijo, na katero polaga veliko upanje, posebno s ozirom na njen sedanji historični eksperiment. Ako se eksperiment obnese — danes še ne moremo čisto nič vedeti — in če postane ruska socialna in ekonomska organizacija temelj bodočega družabnega sistema, tedaj ni dvoma, da bo Rusija v sto letih strelila nove svetovne civilizacije. To bi tisti "slovanski vpliv".

Slovenec v stari domovini se useljujejo v Južno Ameriko. To je "vesela" vest, ki prihaja iz vrstnih virov. V Združene države so jim vrata brez malega zaprti radi nizke kvote. Kraj pa je z Mehiko! Ali se ne bi kdo pobrigal in poizvedel, kako je s prilikami v so-sednji republiki?

Mistri patri se jeze, ker "Prosveta" ne odgovarja na njihove enciniste oclarije. Le tako nazaj, patri, in pa malo v "Avtonomista" se pogledite! Ko zopet dobim minuto časa, se morda le ozrem na paglavce, ki kažejo iz zik mimooidnim. Zakaj enkrat se izpremembo ne pokazate kaj drugega?

iz delavskega sveta.

(Federated Press.)
Prvi val brezposelnosti.
Washington, D. C. — Depart-
ment za delo poroča, da se je po-
javila brezposelnost v industrijah
tobaka, tekstilov, vozov,
tiska in železa. Najbolj so prizade-
la mesta Indianapolis, St. Paul,
Los Angeles, Buffalo, New Orleans
in Providence.

Stavka čevljarstev delavcev.
Lynn, Mass. — 1100 delavcev v
tiskalnih čevljarstvih tovarnah
je zastavilo 17. avgusta, ker niso
dobili 30 do 50 odstotkov mesečne
povišanja kot zahtevajo. Ako ne
bo spor kmalu poravnal, morajo
vse tovarne prenehati z delom in
15.000 delavcev bo brez dela.
Prvih v štirih letih obratujejo to-
varne s polno paro.

Tramvajstava v New
Jerseyu.

Jersey City, N. J. — Stavka na-
menovalec električne železnice v
New Jerseyu, spajajoče 145 mest,
traja že tretji teden brez kakih iz-
prememb. Družba se ni najela
stavkopavkov, ker čaka, da bo s po-
močjo sodišča dobila višjo vozilno,
nakar namerava povzročiti medse-
nemeščecem.

Razne vesti.

ČLOVEK V NORIŠKIM KANDI-
DAT ZA MESTNI SVET.

Buffalo, N. Y. — Henry Hoff-
stetter, ki je pripravljen v buffalski
državi norišnik, je prvi kandidat,
ki se bo vdeležil mestnih primar-
nih volitev za nominacijo mest-
nih svetov. Ta služba je važna,
ker je vlada mesta Buffalo v ro-
kah petih mestnih svetovalec.
Hoffstetterjeva mati je vložila
stopno petico 600 podpisov, in
volilni komisar Beyer je dejal, da
podi njegovo ime na listek pri-
marnih volitev.

Mati nikakor ne prikriva, da je
njen sin prebivalec v norišnici.
Njegov naslov je naveden tako-
le: Za sedaj državna bolnišnica v
Il. wardi.

Volilni odbor, ki se poteguje za
Hoffstetterjevo nominacijo, se-
stoji iz znanih meščanov. Hoff-
stetterjevo ime je zelo znano v
tem mestu in njegova delavnost
v javnih zadevah je šestokrat
zbujala splošno pozornost.

Hoffstetterja so poslali v no-
rišnico lani v mesecu oktobru, ker
je pisal preveč pisem odličnim lju-
dem in uradnikom, ki so kritizi-
rali njegove akcije.

Španci in Maročani pred odlo-
čilno bitko.

Madrid, 23. avg. — Vlada po-
roča, da se je večer izkazalo 5000
pešcev v Mellili za pojačanje
španskih čet na maročanski fron-
ti. Istokasno so španski letalci de-
ževali granate na mesto Alhuce-
mas, ki je v rokah rebelnih Mur-
ov. Vlada tolaži špansko javnost, da
se še te dni izvrši odločilna bitka
z Maročani in upanje na zmago je
veliko.

Stari general Weyler, ki je znan
po pridevku Mesar, ni dobil
trihovnega in diktatoričnega po-
veljstva nad špansko armado v
Maroku. To je starega krvoloča
tako ujezilo, da je odšel na počit-
nice na otok Majoreo. Weyler je
pred odhodom dejal: "Maročan-
ska revolta ne bo združila toli-
ko časa, dokler vlada ne poveri
dobremu generalu absolutne obla-
sti, kakršno sem jaz imel na
Kubi."

ANGLIJA JE OGROŽENA
VSELD FRANCOŠKE
NOTE.

(Nadaljevanje s prve strani.)
Anulje in Francije je tudi šlo k
vragu. Zdaj prihaja perioda, ko
bo bodo zavezniki postili med sabo
denar, za odškodnino, za plen
in za gospodstvo nad Nemčijo.
Kaj se skuha iz tega, pokaže bliž-
nja bodočnost.

Pariz, 23. avg. — Poluradni
"Temps" in drugi vladni listi po-
jejo slavo Policareja in odobra-
vajo francoski odgovor Angliji do
zadnje pike. Bolj trezni diplomati
pa strahoma pričakujejo, kaj
pride zdaj.

Brezposelnost v Angliji raste.
London, 23. avg. — Število
brezposelnih delavcev v Angliji
zopet narašča. Čez 20.000 delavcev
je zadnji teden pridružil arma-
di brezposelnih, ki šteje danes
1.212.000.

Poljski delavci v Mehiki
dobe zemljo.

Mehičko mesto, Mehika. — V
eni svojih najbolj znamenitih od-
redb radi poljedelstva, ki jih je
razglasil Obregon v teku svoje ad-
ministracije, potrjuje v odredbi
z dne 2. avgusta, naj zemlja, ki
je v javni lasti postane last ob-
delovalcev. Po novi odredbi, ki je
deloma cnaka zakonu o podalje-
vanju prostih zemljišč v Združe-
nih državah (homestead), more
vsak Mehikanec po rojstvu ali na-
turalizaciji dobiti zase prosto in
neobdelano zemljo. Zemlje lahko
dobi od 55 do 2.500 akrov, kar je
odvisno od njegovega namena ob-
delovanja in po dveh letih obde-
lovanja zemlje, dobi od vlade last-
ninsko pravico.

Vlada je dovolila vse olajšave
za naseljevalce, da jim je omogo-
čeno izbrati zemljo. Vdove, ki im-
ajo družine, imajo iste pravice
za zemljo od vlade kakor moški.
Mehičani, ki se naselijo na javni
zemlji in jo obdelujejo, ne plače-
jo nikakega davka. Tudi ko jim
je podeljena lastninska pravica
ne plačajo davka, pač pa ob pre-
jemu lastninskih pravic plačajo
\$25 za prepis zemlje na njih ime.

Dve znameniti razliknosti sta
med odredbo predsednika Obre-
gona in med "homesteadom" v
Združenih državah. Vsaka prodaja
od države dobljene zemlje tu-
jezemci je neveljavna kakor tudi
prodaja take zemlje Mehikanu po
rojstvu ali naturalizaciji, ki že
posедуje toliko dežele, ki je dolo-
čena v maksimumu Obregonove
odredbe. Oseba, ki prodaja zemljo
in s tem krši zakon, izgubi do nje
vse pravice kakor tudi pravico za
podeljenje novega "homesteada"
v istem okrožju. Ta odredba je
vred tega, da zemlja ostane v ro-
kah ljudstva in jo ne dobe kake
verziški. Pa tudi drug namen je,
namreč, da mehiško ljudstvo o-
hrani zemljo zlasti v ljudeh di-
striklih in je s tem zabranjeno
vsako špekuliranje olinih magnat-
ov.

Nova odredba, pričakujejo, da
bo v velikem obsegu ublažila ve-
lik nepokoj in bedo med poljski-
mi delavci. Prejšnji zvezni zakoni
za poljedelstvo so služili naj-
več veleposestnikom in vsakemu
manj premošnemu posestniku je
bil zelo težak obstoj, kar je pov-
zročalo, da poljedelci, ki so se
največ trudili, so imeli najmanj-
še uspehe in radi slabih razmer
izgubili zemljo.

Dosedanji zakoni so povzroča-
vali, da se je še bolj množilo
število ubožnih poljskih delavcev,
ki so bili odvisni od zelo nizke
plače. Pa tudi če je bajtar lasto-
val mali kos zemlje, bil je le peon,
odvisen od veleposestnikov, ki so
ga prej ali slej zadržali. Z novo od-
redbo bo torej strga variga tla-
čanstva veleposestnikom in peoni
bodo postali neodvisni posestniki
z močno zaslobo v vladi.

Posledica poenstva na hacien-
dah, ki so jih dajali v obdelova-
nje veleposestniki, zlasti v cen-
tralni Mehiki v pokrajini Bahio,
kjer cerkve in drugi veleposestni-
ki še vedno lastujejo zemljo in
sladkajo se s približno tako obla-
sto kot pred revolucijo, je bila,
da so vikje plače v Združenih dr-
žavah vabile tamkajšnje prebiva-
lstvo k izseljevanju. Izseljeva-
nje ravno iz okrožij, kjer je naj-
bolj svetlo peonstvo, je vedno
bolj naraščalo. Zadnja vladna
preiskava je dognala, da se je iz-
selilo v enem letu 500.000 delav-
cev. To ogromno število izseljenih
delavcev pa je povzročilo za vlado
nemalo skrbi, ne samo radi tega,
da bo primanjkovalo močvina in
Kubi."

NEMOJLA V PESTER DIKTA-
TURE.

(Nadaljevanje s prve strani.)

lavcem. Stroški so tako ogromni,
da so mnogi dnevniki prenehali
izhajati. Prizadeti so tudi mnoge
stare revije. Ista je s knjigami.
Knjižni trg je popolnoma uničen.
Knjiga, ki je v normalnih časih
stala dve marki, velja danes dva
milijona mark.

Duesseldorf, okupirana Nemčija,
ja, 23. avg. — Delegatje delavskih
svetov v Poruhrju so danes sklo-
nili, da bodo nadaljevali pasivno
resistenco proti delodajalcem,
dokler ne dobe vikje mezle. Na
stotisoče delavcev počiva.

Pri demonstracijah brezposelnih
delavcev v Kaiserslauternu je po-
licija ranila dva demonstranta s
sabljami. Trije člani revolucionar-
nega odbora so tudi bili ranjeni,
ko so se uprli aretaciji. Francozi
so zopet zaplenili 65 milijard pa-
pirnatih mark v raznih rukskih
mestih.

poljskega delavstva, temveč tudi
radi tega, ker so v največ slučajih
z izselenci v Združenih državah
postopali tako nečloveško, da so se
vrnili domov izmozgani, brez nove-
ca in bolni in v mnogih slučajih
jih je moralo mehiška vlada sa-
ma spraviti domov na lastno stroš-
ke in jim plaša prevažanje in hre-
no.

Nova vladna odredba daje suž-
nju z veleposestnikov hacien-
dajem do boljše bodočnosti, da
si obdela svojo lastno zemljo in
ustvari svoj dom. Celo izseljenec
v Združenih državah bo nova od-
redba v Mehiki privabila nazaj,
da se bodo povrnil v rodno zemljo
in postali mali posestniki.

Vladajoča skupina v Mehiki se
zaveda, da stabilnost države je
odvisna od zdravega kmečkega
življa. Vlada se zaveda, da bo le
na ta način odpravila srednjeveš-
ki način obdelovanja veleposest-
stva, ako omogoči slehernemu
poljskemu delavstvu in sploh
vsakemu državljanu, da se sam
loti poljedelstva neodvisno. Ta
nastop vlade bo tudi povzročil, da
bo modernizirano poljedelstvo a
stroji in novimi načini obdelova-
nja. S tem bodo tudi povzdigno-
ne plače poljskega delavstva in
opogumljen bo razred manjših
posestnikov v državi. Istokasno
bo nova odredba tudi vtila duha
v mehiškega delavca za samostoj-
nost in združništvo ter navdu-
šenje za organiziranje obdeloval-
cev zemlje. To bo ubilo sistem
staroveških hacien-
dajem.

Gibanje ruske mladine.

Moskva. — (Poroča Anise za
Federated Press.) — Šuma okoli
Moskve so vse polne njih, mladih
pionirjev, potujočih in prebiva-
jočih po šotirskih v prosti nara-
vi. Kakih 100.000 jih je v Rusiji,
praktično vseh organiziranih te-
kom zadnjih dveh let. A samo to
leto se je pojavila tolika živahnost
med njimi za prebivanje v nara-
vi po šotirih, zadnje leto so bili
že preveč lačni.

Na vse načine se prizadevajo,
da dobro organizirajo skupine
dečkov in deklic v njih klubih
vseposod. Videla sem jih skupi-
no dve ali tri sto v nekem smre-

kovem gozdu izven Moskve. Va-
dili so se v telovadbi in vsak si
je prizadeval, da čimbolje izvaja
vaje. Nekaj zelo zanimivega je
bilo gledati jih kako so s pomo-
čjo telovadnih skupin predstavi-
ljali različne predmete ali pa sto-
pali v redove, da jih je bilo odda-
leč videti kot ogromne črke, s ka-
terimi so tvorili ime kake orga-
nizacije.

V njihovih igrah je polno od-
ločnosti, čeprav so telovadna na-
čela in telovadne šole pri njih še
silno pomanjkljive. Z veseljem so
prišli za dve podeljeni knjigi o
telovadnih pravilih v angleškem
jeziku in se takoj lotili telovadbe
in vaj s navodili iz knjig, kakor-
bitno sta jim dva izmed njih pre-
stavila posamezne točke o izva-
janju telovadbe iz knjig. Za šport
in telovadne igre so zelo navduše-
ni, toda v tem oziru vlada velika
ignoranca glede na tehničnost iz-
vajanj, kar je umevna posledica,
ker v Rusiji se pred revolucijo
nikče ni kaj prida zanimal za
šport in telovadbo.

Šotirski dijaki, ki sem jih
obiskala, sestoje iz ducata ali več
pripravljenih vil, ki so zgrajene po
šumi in oddaljene druga od dru-
ge. V vsakem poslopju je stano-
valo po dvajset do trideset deč-
kov in deklic. Patrola desetih
mladeničev stanuje v eni sami so-
bi ter api na dolgih pričinah v vr-
sti. Štiri ali pet takih patrol tvor-
i število prebivalcev, stanujoče
v samo eni villi.

Dečki in deklice so po patro-
lah razdeljeni, toda v svojih "re-
gimentih" so vsi pomešani. Kakih
osem do deset patrol s dečki in
deklicami tvorijo "regiment". Ru-
sija, mislim, je prva dežela, ki si
prizadeva na ta način pripomoči
mladino k izobrazbi. Njen princip
je, naj mladina ne dobi vazo-
je samo v šoli temveč tudi sunaj
v organizacijah po klubih. Ta na-
čin učenja se tudi poskuša, da
bo uspešen in bodo s tem tudi od-
pravljene vse one neprimke radi
nepoznavanja spolnih vprašanj.

Mladi pionirji Rusije so orga-
nizirani direktno pod Ligo komu-
nistične omladine, katere se sesto-
ja iz starejših mladeničev in de-
klet od 16. do 23. leta. Mlajši otro-
ci od 10. do 16. leta imajo že sta-
rejše tovariše za voditelje.

NOVA KNJIGA! NOVA KNJIGA!

"Pater Malaventura"
in
"V kabaretu"

Spisal Zvonko A. Novak. Ilustracije narisal
Stanko Zele.

Izdala in založila Književna matica S.N.P.J.

Povest iz življenja ameriških frančiskanov.
To je prva slovenska knjiga v Ameriki, ki ima
izvirne slike. Fina trda vezba. Stane \$1.50 s
poštnino vred. Rojaki, sezite po tej knjigi, ne
bo vam žal!

Naročbe sprejema
Književna Matica S. N. P. J.
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Izpolnite, izrežite in pošljite na gornji naslov sledeči

NAROČILNI LISTEK.

Književna matica S. N. P. J.,
Chicago, Ill.

Tukaj pošljim \$1.50 za knjigo "Pater
Malaventura" in "V kabaretu", katero mi
pošljite tudi poštne prosto.

Ime

Naslov

(Opomba: S tem listkom je treba tudi po-
slati denar.)

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWNDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:
UPRAVNI ODESEK:
Predsednik Vincent Calmar, podpredsednik Andrew Vidich, R. F. D. V.
Ben St. Johnston, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolniškega oddelka
Blas Horak, gl. blaginjski John Vogrich, urednik glasila Jaka Zavertnik
upravitelj glasila Filip Godina.

POROTNI ODESEK:
John Underwood, predsednik, 407 W. May St., Springfield, Ill., Martin
Zelenichar, Ben 276, Barbours, Ohio, Fred A. Vider, Ben 873, Ely, Minn.,
John Terrell, Ben 52, Hendersonville, Pa., John Gorich, 414 W. May St.,
Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODESEK:
OSREDNJA OKROŽJE: Blas Horak, predsednik, 2657-59 So. Lawndale Ave.,
Chicago, Ill.
VEHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrosch, Ben 286, Meen, Raa, Pa.
John Grolak, 14821 Pepper Ave., Cleveland, O.
ZAPADNO OKROŽJE: Anton Solar, Ben 104, Crest, Kans., za Jugoslavijo
Mad Maro, Ben 188, Buhl, Minn., za overznanec
Mika Zagol, 8483 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadzorni odbori:
Frank Zalta, predsednik, 3629 W. May St., Chicago, Ill., Frank
Samrah, 5800 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 6404 St. Clair St.,
Cleveland, Ohio.

Združiteni odbori:
Predsednik: Frank Alot, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.
John Owen, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Joe Shub, 6404 Orton Ct., Cleveland, Ohio.

VERHOVNI ZDRAVNIK: Dr. F. J. Kern, 6333 St. Clair Ave., Cleveland, O.
POZORI: Korespondenca s gl. odborniki, ki delajo v glavnem uradu,
se veči tabele.

VSA PISMA, ki so namenjena na posle gl. predsednika se naslovijo
Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODEPNE SE NASLOVE: Bolniško taj-
ništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se pošljejo gl. izvrševalnega
odboru in jednake vedbe se naslovijo: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Law-
dale Ave., Chicago, Ill.
VSE ZADEVE V ZVEZI S BLAGAJNISKIMI POSLI se pošljejo na
naslov: Blaginštvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
Vse prihodke glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru se naj pošljejo
Frank Zalta, predsedniku nadzornega odbora, sigurno naslov je sproti.
Vsi prihodki na gl. porotni odbor se naj pošljejo na naslov: John Under-
wood, 407 W. May St., Springfield, Ill.
Vsi dopisi in drugi spisi, navedenih, oglaš, naročila in sploh vse kar
je v zvezi s glasilom jednote, naj se pošlje na naslov: "Prosveta", 2657-59
So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

LITNICA UREDNIŠTVA.

Oglaševalni odbor Slovenskega
doma v Milwaukeeju! — Za pri-
občevanje dopisov o delovanju na
Slovenski dom v Milwaukeeju se
lahko poslužujete "Prosveto",
Priročali bomo kot bo prostor in
raspolago. — Pozdravi!

Povest "Jimmie Higgins" je
vselej duše ameriškega proleta-
rista ob času velike vojne. Dobi se
pri Književni matici S. N. P. J.

**ZA KUHANJE PIVA
DOMA**

Imamo v salogi hlad, hmelj, sladkor
in vse druge potrebščine. Poskusite in
se prepričate, da je doma pri nas
kuhanje vedno le najboljši in najze-
nejši. Dobiti je tudi zbirko sodov,
steklenice in raznih loncev, itd.
Mi vam dostavimo naročilo po po-
šti, točno v vse kraje.
Groceries, sladilničarjem in v pro-
dajalno živilnine damo primeren po-
pust pri rednih naročilih. Pišite po
informacije na:
FRANK OGLAR,
6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

CUNARD

Alli nameravate dobiti rajaka v
Ameriko?
6426 Jugoslovancev bo letos pri-
šlo v to deželo.
Naj Cunard prinaša vam Vam
kakšno da dobiš potne liste, vstopne
ter jim da potrebna navodila, ki se po-
trebna za potovanje v Ameriko.
Vse potrebne spremembe, da parnika
svetovni svetniki, brez kakihva potpisa
na dopisila. Potnikom, ki imajo Cu-
nardove vozne listke, nikdar ni treba ka-
lari, ker odpuče iz Evrope vsakrat v
toda hih parnik se črte. Pošljite svo-
jim najbližjim vso hite Cunard pisan-
ter bodo potovali s najhitrejšimi parniki
sveta. Za nadaljna pojavnja se obrni-
te na našega mestnega agenta.
CUNARD LINE,
148 N. Dearborn St.,
Chicago, Ill.

Vsak je svoje sreče kovač.

Ljudje navadno v nesreči tarnajo nad svojo usodo, toda ako
prekazuje usrok svoje nesreče, bodo pronašli, da sta usoda in sre-
ča taki, kakor so si ju sami prvovali.
Nobena druga stvar ne doprinese k Vaši sreči kakor zdraveje,
marljivo delo in razumno varčevanje.
Napravite si Vsi način hranjenja še danes in uložite Vaše pri-
hranke v domati denarni zavezi na
"SPECIAL INTEREST ACCOUNT",
kjer bodo sigurno naloženi in Vam prinaleli 4% obresti na leto.
Denarna nakazila v stare domovine izvršujemo točno, brez in
po jako smernih cenah.
Zastopamo vse prekomerske potrebne družbe.
FRANK SAKSER STATE BANK
82 Cortlandt Street New York, N. Y.
GLAVNO ZASTOPSTVO JADRANSKE BANKE.

EMIL KISS, BANKIR
133 Second Ave., New York City

EMIGRACIJA IZ KRAJA JE ZOPET ODPRTA.
DO JUNIJA MESECA 1924
6426 OSEB SME PRITI V AMERIKO.
Ako nameravate vaše šole, otroke ali sorodnike dobiti sem,
pišite takoj men in jas vam vredim vse potrebno.
Pošljim denar v domovino hranim vlogo!
POTNIŠKI ODELEK!

EMIL KISS, BANKIR
133 Second Ave., New York City

COLUMBIA GRAMOFONE
od \$30.00 — \$250.00.
VELIKA ZALOGA PLOŠČ V VSEH JEZIKIH
Imam novo zalogo nemških importiranih "Homestead" rekorderov.
Brezplačno cenike dobite pri:
Victor Navinsek, 331 Grove St., Conemaugh, Pa.

Josip Jurčič:

DOKTOR ZOBER.

(Dalje.)

"Kaj ne da, mati županja? Vi tudi tako mislite. Ker imamo mi na vozu premalo prostora in se tudi ne spodobi, da bi nadeli kakor svetovnjaki selniki, pride popoldne naš hlapec k vam, ki bode od danes pri nas v gradu stanoval in kosil in vse."

Ker z očetom županom in kremljem ni imela niti rešice govoriti — to je bil prej samo izgovor, da je Lisea ne samo dobila in mu v nena- vzgojenosti Liniu mogla pošešpiti, kar je moral znati, da se ni več branil — oddela zopet k vozu in v trije posejode, kakor se je moglo.

Prej omenjeni kmetje in vaška mladina, od Francka županovega, ki je še bosonog in gologlav v sami srajci in s prstom v ustih ob ogli stal, pa do sosedove Cilje, ki se je začela ob nedeljah po maki že ozirati po fantih, vse iz bližine je prišlo, in tu in tam ali javno, ali iz kakega polovičnega zakotja občudovalo lepo grajsko gospodično in čudo-čudo, kako je to, da se je v vas pripeljala in še na dela-ven dan!

Župan pa je kmetom rekel: "Vidite, kaj premore na gradu Zobrov gospod."

Kako ne bi bil tudi Lisea med vožnjo v grad zopet izrazil svojega začudenja o čudnem slu- čajju, ki je ne le njega počastil s takim nepri- kovanim vabilom, nego samo mlado gospodično s tem poslom obločil.

Gospodična se je zardela, v dokaz, da je stvar tudi nji čudna. Po nekoliko ovinkih mu pove, kar bi bil imel razumeti že prej, da je ona šla stopnj na izrečni nalog svoje matere. Da li je šla res nerada? Tega je ni nihče vprašal. Bilo bi vendar posebno za Lisea presojati. Gotovo je, da je bil pot do grada prav kratek za oba dela, dasi razgovor ne tako legak, kakor bi mogel biti v drugačnih razmerah med to trojico.

Deseto poglavje.

Pod lipo pred gradom je stal stari doktor Zober priključuje prikolc. Lisea ga je bil že od daleč ugledal, a zadrževalo ga je vse čutje opo- zornosti na njegovo prisotnost. Gospodična, ki je sedela poleg njega, ga ni videla prej, nego kadar so bili že v dvoru. Morala ga je tudi spoznati, ker naglo je prišla Senčarjevo za roko in rekla s vzhitom, kateremu Lisea ni mogel poznati, je li veselje, ali samo zanimanje:

"O teta, teta, pogledite, kdo je pri nas!"

Teta se počasi obrne, pogleda, kakor bi ji nič novega ne bilo, a ne odgovori ničesar.

"Tisti čudni doktor, ki ni še govoril, odkod je prišel? Časih sem se ga bala. O! Sedaj se ga pa nečem več, prav v oči mu pogledam," brblja mala gospodična.

To je bilo za Lisea zopet več, nego mučno stanje. Torej človek, ki se ga ljudje toliko boje, ki ga je danes zjutraj iz postelje vrgel, mu je preakrbel to stanovanje.

"Zakaj sta se bali tega starega gospoda?" vpraša Lisea gospodično, a ta le s glavo zmaže, hili so že preblizu, in takoj že pred vrati, držečimi v vežo.

"Vidite, da sem besedo držal!" glasno kliče doktor Liseu naproti. Za obe gospodični se niti ne zmeni, kakor bi ju ne bilo tu, ne posrvari ni- ene! Sele ko obe v voza stopivši stojita pri Liseu, potem se starec obrne k njima in reče gospodični Lini:

"Aaj, aji! Kako smo zrasi. Že zrelo, da bi kakega pametnega človeka okradlo za tisto malo razuma, kar mu ostane od drugih ljudi; je že tak obraz! Sicer pa se smeta dami moji pomekniti v svoje notranje prostore, ali kamor hočeta, da nos bom enkrat jaz predstavil gospo novega go- sta. Vi, lepa gospodična — kako se že pišete? Veste, da znam tu."

To zadnje je bilo govorjeno Senčarici, toda s ugrizljivostjo, da sta se obe že obrnili proti veži, ko je starec končal in potem rekel Liseu:

"Stopite z menoj tu nekoliko korakov gori in doli, da vam dam potrebnih instrukcij, gospod inženir! Ni vse tako gladko tukaj, kakor sem mislil."

Lisea stopi korak nazaj in pravi mirno: "Pridržite, gospod, instrukcije svoje za sebe. Jaz vidim, da tu niste posebno priljubljena ose- ba, da se tudi ne nosite ženskam nasproti, kot omikan hišni prijatelj, nego da vzbujate nekov strah; kakaj, to je vaša stvar. Vendar, kar se tiče mene, jaz ne trebam pomoči od vas. Vaša protekcija bi mi bila tudi cele na škodo."

"Ha, ha, ha," se zaameje starec. A Lisea nadaljuje:

"Kar imam tu opraviti, opravi sam, in to je malo. Tudi svoje besede vam ni treba držati, ker jaz nisem od vas nobene objube sprejel. Opro- stite tedaj, da vas prosim, da te moje z vso od- ločnostjo govorjene besede enkrat za vselej vzame- te na znamenje in mi potem dovolite, da svoje stvari odslej dalje sam opravljam tu v gradu in drugod. Da sem bil dosedaj slučajno vaš gost, za to se vam ima zahvaliti občina, ne jaz. Z Bo- gom!"

"Ha-ha-ha! Sedaj pa morda mislite, ljubi moj prijatelj, da ste me do tal potolkli. Nape- sed so vam ženske med potoma nekaj svojih pred- sodkov vlije v glavo. Ta starka me ima tako ra- da, kakor jaz njo. Nič ne de. Toliko vam re- čem: hoteč ali ne, sedaj ni drugače, vi ostanete tukaj vsaj nekaj časa; sedaj je že vse urejeno. In ker veste, da je ta ... ženska tu v gradu ne- kako ... no, kaj veste, kakova je! Bodite pa- metni, ali pravzaprav ne ustavljajte se ljudem, ki vedo, kaj vam svetujejo. Ko bi bil prej vedel, kako stvari stoje, no, bodite uverjeni, da vas bi bil pustil iti, kamor hočete. Za nekaj goldinar-jev več, katere že le poličemo, če treba, naročim občini drugega inženirja, ako sem ji jaz enega prepodil s svojega ležila. A sedaj sem stvar v roko vzel, in kar Zober prime, ne popusti, in da sem jo izvel, moral sem celo lagati za vas ..."

"Bilo je jako nepotrebno, gospod doktor," seže pikro Lisea vmes.

"Tu imam zopet jaz sam škodo in odgovor- nost, torej molčite! Povem vam, ne delajte si

mene za sovražnika!" To je rekel a tako iskrim in bodečim očesom, da Lisea ni ničesar odgovoril. Kako, da si ta človek prisvaja tako ž njim go- voriti!

Zober pravi dalje: "Lagajte malo z menoj, ali pa molčite, kadar nihče o vas ničesar ne vpra- ša, kdo in odkod ste, komu ste, in komu niste v rodu. Sedaj pa tiho in z menoj pojdite, ne bo- dite čudni!"

Lisea se ni mogel braniti, ker to je bil ves drug ton. Gnala ga je tudi neka radovednost.

"Kar mora biti, mora biti in vi vendar ne boste napravljali sitnosti!" — nadaljuje Zober — "katere se tukaj, kakor zdaj stvari stoje, gotovo narede, ako ne ostanete na moje besede, in tako kakor sem naredil jaz. Sicer moram jaz vam svo- jo sebo prepustiti, ali se pa — duelirava, kar ho- čete!"

Lisea se domiali, da mu je nekaj enakega rekla tudi gospodična Senčarjeva. In dueliral se, no, dosedaj se še ni. Vda se torej brez daljšega ugovora in gre v zgoreno sobo z doktorjem. Mol- če korajča po stopnicah.

Gospa Langmanova je sedela v veliki sobi v prvem nadstropju sama na zofi in bres dela. Pod- pirala je teško glavo v dlan in xrla srpo pred se. Tenki zastori na oknih so bili zagnjeni, tako da je bilo napel mračno po sobi.

Ko sta došla vstopila, vstane ona in videča najprej Zobra, vpraša s hlastno nevoljno nem- ako: "Kaj zopet hočete?"

Starec predstavi Lisea molče, samo z roko dotično gibanje čine, in nategne svoj stari suhi obraz s svetlimi očmi na čuden, neprijeten po- smeh.

Lisea se pokloni. Ker zapazi na licu grajske- kinje izraz neke čudne vzruženosti, da celo ne- kaj podobnega onemu hipu, ko ga je iz svojega doma zapodila, češ, da ima nekovega Andreja oči — sedaj mu to zopet pride na misel, ker se mu zdi, da ga gospa gleda naravnost v oči — kakor bi mu hotelo leto očitati, ne zdi se mu primer- no, da bi on kaj rekel in tako je nekaj sekund vla- dala tišina.

"Zakaj mi niste precej tešas povedali vsega, kdo ste?" izpregovori naposled gospa s pri- silje- nim glasom.

"Kako mislite, gospa milostna!" vpraša Li- se, ki ni vedel, kaj bi se dalo na to odgovoriti.

Al gospa samo odkima, kakor brezmišljeno — ne odgovori ničesar. Nekako topo pogleda doktorja, ki je bil sedel na stol, pravi čez nekaj hipov:

"Torej vi imate že nevesto? Lepo in boga- to? To je prav."

"Kdo mu bode sobe odkazal?" reče doktor Zober, "to mu povej, pa smo pri kraju."

Gospa pozvoni. Senčarica pride. Z nejevo- ljo pogleda Zobra, nekako strahoma Lisea.

"Pokazi mi sobe, kjer hočete."

Lisea nekaj izpregovori, ali ona ga ne po- sluša, kakor statua sedi tiha. Poslovi se on. "Zober ostane še sedeč sam pri nji. Kaj sta govorila tega ne vemo. Čez dobro uro, ko je bil Lisea pravzaprav proti vsi svoji volji v gradu nasti- njen, so videli tudi starega Zobra korakati s tako brzimi in lehimi koraki od grada, kakršnih bi njegovim letom nihče ne bil prisodil. Starec je medpotoma baje spočetka nosil jako temen in skrben obraz, a zdajci je malo vzdignil glavo, strel dolge sive lase pod rdečo kapo in glasno se zagrohotal, da so ga slišale plevce na polju in se ga bale, potem pa ugenile, da so vsi gosposki ljudje posebni ljudje.

Znajsto poglavje.

Da je doktor Zober v Volčjak prišel "na vakance", kakor so kmetje učeno rekali, to je bilo hitro znano daleč na okoli, mladim in starim ljudjem.

On je bil povsod in nikjer, govoril je z van- kim in z nikomer, ta ga je videl tam, oni je zopet trdil na svojo dušo, da so ga otroci videli ob istem času daleč strani druge. Največ so ga pa ljudje nahajali po hosti in v gozdu.

V sredo popoldne ob petih so se kopale pa- stirice iz Volčjaka, mlade deklice po osem, devet, dvanajst do štirinajst let stare, v tolmunu potoka, ki teče preko zaraslega vaškega pašnika, akri- te v varstvu jelkevih grmov, ker vroč dan je bil. Male nimfe so veselo regljale in zastepale po vo- di, solnce je ostro upiralo se v golo, iz vode sto- ječe zgorenje dele mladih teles; prijetno jim je bilo v vodi, da niso znale, kaj bi počele; — ali glej groze ob bregu na levi nenadno stoji on! Čudni Zobrov gospod s puško na rami — in pre- strašene kakor žabe v vodo, tako poskačejo dek- lete, iz vode, hlastno pograbi vsaka svoje pol- obleke in kakor bi trenil, izginejo na drugem bre- gu v goščo.

A ko se treso od strahu prve oblečeno in prilazejo izmed gošče med perjem opazovat, ali je še moč pri vodi, ni ga bilo še nikjer, izgini! Je, strah pa je ostal med mladimi pastiricami, več dni si niso upale kopat se iti tam v tolmun v po- toku med zelenim jelkevjem.

Drugikrat so mali pastirji, bosopeti in mra- vi ali čvrsti volčjanski dečki, "svinjko bili". Zda- ei se je prikazal Zobrov gospod med njimi. Je- njali so takoj, nekateri so se boječe odmeknili, drugi pa, srčnejši, so sneli kape z glav in izpod čela pogledovali po kljubovalno, pol radovedno, ali ne posebno korajžno. In ko jih je začel go- spod ogovarjati, naj dalje igrajo, niso hoteli; in ko je obljubil vsakemu srebrna groš, začeli so sanj- trije, drugi mu niso verovali, da bi naposled res dal groš — pa so bili potem svojim tovarišem grozno zavidni, ko je Zobrov gospod pred oho- dom v istini dal onim trem vsakemu po groš, njim pa, ki ga niso slušali, ničesar. O teh treh groših je govoril ves Volčjak tisti večer, to je bi- la vest, kakor v mestih važen telegram z bojišča.

In sicer je imel ta Zobrov doktor še druga svojstva. Kadar je šel mimo znamenja, ki je v sredi vasi stalo in imelo sv. Jurja naslikanega, ni se odkril doktor močje, niti ni križa naredil kakor čene, tako, da bi človek bil dejal, da ni dober kristjan; ali zadnje nedelje je bil vendar v cerkvi.

(Dalje prihodnjic.)

Janko Kersnik:

Nedeljska pisma.

XIII.

Pomlad razpiša svoj cvet po zemlji, ptički pojo in znašajo gne- zda poletje s svojim gorkim sol- cem daje zoreti pomladnemu cvetu, ki ga okrepuje vsako jutro hladna rosa; jesen prinaša in sori svoj sad, ptički jemljejo slovo, — in zima razgrinja svoj beli prt čez ves minoli kras, čez vse mrtvo živ- ljenje; ljudje pa se jokajo in ame- jejo, ljubijo in objemajo, sovra- žijo in tepe, v obilosti živijo in la- koto trpe in plačujejo za svete maše, — za navadne en ranji, za rimske pa dva.

"Naš fant mora gospod biti!" je dejal oče Dobrovoljec, in poslal svojega Janca v mesto.

Dvanajst let je v mestu študiral Dobrovoljec Janca in potem so grmeli lepega poletnega dne mož- narji pri farni cerkvi, svonovi so peli, zastave vihrale, in — in stari oče Dobrovoljec se je veselja jo- kal.

Janca je bil gospod.

Minilo je zopet dvanajst let, zo- pet so grmeli možnarji, svonovi svonili in zastave po mlajih vihra- le, — Janca je prišel kot fajmo- šter na domačo faro. Stari oče Do- brovoljec se je zopet veselja jo- kal.

Leto je minilo — in jesenskega jutra je stal možnar pred starim Dobrovoljem ter tako besedoval: "Čujte, oče! Kuharica so dejali, da ne smete na farovškem travni- ku svoje živine past."

"Pa saj so gospod dovolili," omeni osupli oče.

"To je vse prazno; kuharica sy prepovedali!"

Oče Dobrovoljec je šel po živ- no, pa jokal se ni več od veselja.

Oh, gospica moja! Ali mi zame- rite, da vam je tako dolgo nisem ponovil, kako pogrešam milobo vaše priučenosti, kako se mi v sre- vedno bolj razvija rdeči cvet ljubezni do vas, blaga gospica, in s tako bridko melaholijo me na- vdaja ta lepa jesen, ki obdaruje pridnega sejave z obilim sadom, medtem ko govori meni vsak tre- notek, da bode cvet za me — brez sadu.

In vedno in povsod se mi v spo- minu milo ogaša odmev pesmi Uhlundove, ki ste jo peli vi, ko sva sedela na bregu Save — deroče naše Save, — zvečer ko je vzhajal mesc in srebril valove med glas- nim šumom se je tedaj čul vaš glas:

Ein Blüth, eine Blüth' mir brich
Von dem Baum im Garten;
Keine Frucht, keine Frucht fuer mich
Dart ich erwarten.

Ana-Baptista.

XIV.

Vselej sem ga vesel, kadar ga srečam. Irhaste hlače ima, škornje čez kolena, rdeč nadarajnik, tri- ško ruto okoli vrata, na glavi pa neizogibno kapo z debelim "co- fom", suh je kot goba, iskrili oči. In kadar se snideva, privleče turn- ekasto pipo iz žepa, proseč me to- baka, in ko ukreše ogenj, — klin- čkov še ne pozna, — namuza se mi tako skrivnostno, češ, ko bi ti vse to vedel, kar jaz; vem.

Gospica, to je naš slovenski Pav- liha. Tak je, kakor pred dvesto le- ti, ko je še svetniku v znamenju platno prodajal. On je nesmrten kakor večni žid. V kmetski hiši in v gosposkem gradu, tuintam, po- vsod ga lahko vidite, ali bolje ču- jete, in ob vsakem času.

Tako ga tudi jaz mnogokrat sre- čam; in ker sva že zdavnaj znana, in jaz njegove slabosti vem, ga ja- ko rad zapeljem kam, kjer bog ro- ko ven med svet moli.

Naš Pavliha je v nekem obziru aristokrat; on pije namreč samo drago vino. V meri pa ni prav nič plemenit; pije, dokler je kaj v po- lihu, ali bolje, dokler se jaz plačo- vanja ne naveličam.

Snoči sem ga našel na mostu pred frančiškani — (najmlajši ba- ron kranjski, gosp. Korgelj, je en- krat v deželnem zboru kot pred- sednik dejal: "die fleckajner pa- tres" — pa to le mimogrede ome- nim, ne da bi kaj slabega mislil) — ko je ravno Pavliha namreč ne- kega služabnika mestne pravice vprašal, kje gospod doktor Dolfi Schaffer stanuje. Novo unifor- mran stražnik je bil jako razaljen, ker ga je Pavliha tikal po svoji slabi pavlihi navdi, in je priporo- čil neotesanec s prav lahko umilj- vimi izrazi, naj prej Matičnega "Olikanega Slovenca" študira, potem slovr — Pavliha ni posl- al več onega kulturnega apostola, ker sem ga jaz prijel pod pazluho, in pet minut pozneje sva sedela v kazini pri dveh buteljkah Ljuto- merčana. Moj znanec mi napiše prav po narodno, potem pa zapali

svojo pipo in prav globoko vdi- hne. Bil je nekako melanholičen.

"Kaj ti je, Pavliha?" ga vpra- šam radovedno; "tako se držiš, kakor tedaj, ko si bil mesto kisle- ga zelja v piskru cel zelnik s slani- no zabelil."

"E, pri moji duši!" — (ne zame- rite gospica, moj znanec ni tako "hoffaehig", kakor morda ljub- ljanski "sonntagsofficier") — "kaj bi se ne držal kladu, ali ne veš, da bodo sedaj volitve in da bodo 4. novembra že vsi zunaj sedeli, tam v tisti hiši pred škotakimi vrati, kjer sem jaz že toliko bridkega užil!"

"I, kaj boš moral zopet tja? In kaj vendar počenjaš tam, da už- uvaš toliko bridkosti?" ga vpra- šam. Pavliha izstese kozarec vina v sebo in vzdihne. Čez nekoliko trenutkov premišljevanja pa jame pripovedovati: "To že zdavnaj

več, da sem jaz prav iskren rodo- ljub in liberalen sem še od tedaj, ko sem tistega svetnika oklestil, ki mi ni hotel platna plačati. Držal se je res kakor lipov bog, pa jaz sem ga le dvakrat opletel s svojim cepom, pa je bil takoj denar tu. Torej razumel, kako me je v sree bolelo, ko sem čul, da naši poslani- ci tako sedijo sunaj, kakor bi v cerkvi bili, kjer smeta samo faj- mošter in mešnar govoriti. Šel sem na Dunaj, se splasil v zbornico in tam zlezel pod tisto klop, kjer je nekaj doktor Tomanova lepa brada sedela. Dolgo sem čakal, kar prisedejo moji rojaki. Na mojo vero, sem si mislil, danes pa boste govorili; jel sem doktor Poklukar- ja pod noge dregati. Moč me že zdavnaj poma, in se me je zbal no- ge je kar kvišku vlekli. Jams se odkaljevati. Zdalj bo si mislil, pa nič, nič, naš doktor je le plju- nil. Zdalj dregnem Horaka. "Sa- tračne jedriku!" zarobanti nad menoj pod klop, pa prav tiho; pu- stim ga, kaj hočem z njim, ta bi še merda fakole začel govoriti: "Wir misme politikovat in Wienerstadt moločaites" etc., tako pa še raje Murnika cukal, ali tudi ta ni no- vidim, da molči. Potem sem zeta bene "štine" od sebe dal."

"Kaj pa si z grofom naredil?"

"Tega sem pa pod koleno včepi- nil, a je raje brcal, nego bi vstal in eno rekel. Klaj je, pa klaj nad mano, pa vedno tja v sredo gledal, kjer so fajmoštri in baroni sedeli. Jako žalosten sem bil, ko sem od- šel; in zato sem tudi danes tak ka- kor lesnika, ker se že bojim, da bom moral zopet enkrat dregat in ščipati iti, kadar se novi naši za- stopniki vsedejo tja."

"Kaj pa si pri Schafferju hotel?"

ker si tako zvedavo po njem po- vpraševal?"

"To ni bom drugikrat povedal! Te dni pa pojdem v katoliško dru- štvo in bom tam nekega kandidata navsetoval, ki se ga še nihče ni spomnil!"

"Kdo more ta biti?"

"Rojen Ljubljanečan je; in še sva- taje zagledal tam na Danajski ce- sti, menda v drugi hiši od "numa- ro seks" — pravi "volllubt-prav- ničar" — za cerkev ima velike za- sluge, — slavno ime nosi in dober katoličan je, — ali še ne uganem, kdo je to! To je don Karlos, naš rojak, ki sedaj na Španskem poži- ga in ljudi moliti uči in jim žibe obeta, ako se ne grede hlinit v eer- kev. Pa bo menda kmalu "falira!" tamkaj, in potem bi bila kaka kan- didatura pravi "refugium pecca- torum" zanj. Nekod ga bodo ven- dar za častnega občana izvolili. Če ne drugje, pa v Kurji vasi pod Go- lovecem. Morda še "Santa-Cruza" s seboj pripelje."

"E, Pavliha, ti jih imaš že zmi- raj za ušesi."

"Dobro, da me "ušes" spomniš. O nekem pravijo, da ni sposoben za državni zbor, ker slabše sliši ne- go jaz. Krućitirken! drugi so pa mutasti."

In Pavliha si je nallil zopet ku- pice, buteljki je bilo že pre prazni- — in moj znanec je pričel "radi- karno" govoriti. Rad bi vam še kaj povedal, gospica moja, o naj- nem pogovoru, pa urednik "Slo- v. Naroda" se bliža s svojim svin- nikom čul je besedo "radikalen" — in tak izraza on krvavo sovra- ži. Zadnjega pisma je bil polovico konfisciral, za to ste samo en od- rezek dobili, a on se izgovarja, da sem bil "radikalen". Ko bi Tra- karjev Tomaž na Starem trgu, ki ima 600 gl. davka, to vedel, ni- koli več ne zabavljaj v Katoliškem društvu.

Ana-Baptista.

(Dalje prihodnjic.)

Državno zavarovanje v Avstraliji.

Brisbane, Queensland. — (W. F. Ahern za Fed. Press.) — Naše delavke v Queenslandu za držav- no odškodnino delavcem, zava- rovanje za življenje in proti ognju je bil neprimeren uspeh, ki nape- veduje dober obstoj teh državnih ustanov.

Po starem sistemu so zasebne družbe plačale na upravičeno za- tevo nazaj \$170, dočim so na pre- mijah pobrale \$500. "Ostanek" \$330 je šel za dividende lastnikov zavarovalnih družb in pa za upra- vo. Zavarovalni državni depart- ment pa sedaj izplača na vsaki \$500 prejetih na premijah ni- manj kot \$425 in \$75 gre za stroš- ke.

Po načrtu državnega zavarova- nja so premije za delavske kom- penzacije precej nižje, a dočim je prej ponesrečeni prejel od zase- bnih družb \$5 odškodnine na te- den, prejme sedaj \$10 od države, ako je sam, ako je poročen pa \$17.50. Privatne družbe so plača- le \$2000 odškodnine, ako je bil kdo za vedno onesposobljen, do- čim vlada po svojem načrtu pla- ča za isto vplačevanje \$3.750.

Na ta način so premije, plača- ne po hišnih uslužbencih in dru- gih, ki ne opravljajo nevarnega dela, kakor je izračunala vlada, še dvakrat tako visoke kakor pa vsote, ki jih je vlada morala iz- plačati kot odškodnino v teku o- nega leta. Tako je vladi precej preostalo od plačanih premij od delavcev leta 1917. Da ne bo im- pla previsokih dobičkov od delav- stva je tedaj naprej plačala zava- rovalnino za leti 1918 in 1919 vsem zavarovanim delavcem, in sicer iz vsote, ki je preostajala ter jo je bilo več kakor je vlada pla- čala na odškodninah. Šele 1920 leta so delavci zopet plačali pre- mije in tedaj jo zopet vlada, ker ji ni bilo treba plačati mnogo od- škodnin, lahko plačala zavaroval- ninske pristojbine za delavce za dve leti naprej do leta 1922. Na ta način so avstralski delavci i plačanjem dveletne zavarovalne vladi bili zavarovani za šest let. Privatna kompanija bi bila v ta- kem slučaju enostavno spravila ves prebitok v svoj žep.

Uspehi državnega zavarovanja so do danes še vseeno toliko: \$4- 000,000 je v rezervi in depoziti in vsi dobički so na varnem nab- ženi med kmeti na njih posvetva proti 4 in pol odstotnim obrestim in ravnotoku delavcem, ki se zgradili svoje hiše. Pristojbine za zavarovanje delavcev so se zni- žale in podpre ponesrečenem po- dojile, v nekaterih slučajih pa celo potrojile. Zavarovalninske pristojbine za življenje so se zmanjšale za 33 odstotkov. Neke- te ugodnosti, ki so prišle s držav- nim zavarovanjem so uničile za- varovalništvo privatnih družb. Odkar je uvedeno državno zava- rovanje, nimajo delavci tistih ni- nosti prepiranja z družbami po sodiščih, kar je mnogokrat zelo dolgo dobo predno so dobili od- škodnino. Šest let obstoja držav- nega zavarovalniškega urada je bilo izplačanih 59,000 odškodnin in med vsemi temi so bili smu- štirje slučajji pred sodiščem.

Državno zavarovalništvo je te- no izmed mnogih uspešnih usta- nov delavske vlade v Queenslandu, katera si prizadeva uvesti ko- likor mogoče obširneše držav- no lastništvo vseh javnosti potreb- nih ustanov.

PISMA NA POŠTI

v Chicago imajo: Milan Arber- lovie, št. 903, Ljubica Berger, št. 910, M. Morris, št. 951, M. M. vich A., št. 964, Mr. Grefe, št. 1004 in Frank A. Vele, št. 993. Pisma dobite na glavni pošti v re- ži z Adams ceste. Poleg tega številke povejte kraj, odkod p- amo pričakujete.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kot izvrstno zdravilo za prebavo in grenoč — jemljite

Severa's

Balzol

(prej znano kot Življenski Balsam)

Priporočen za

neprebavljanje, zastarela za- prtja in oslabelosti.

Cena 50 in 85 centov.

Vprašajte zanj v lekarnah.

W. F. SEVERA CO.

CEDAR RAPIDS, IOWA